

Андрија Поповић, сарадник у високом образовању  
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

УДК: 336.71  
DOI: 10.46793/XIXMajsko.145P

## ВРСТЕ ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА И ЗАШТИТА КОРИСНИКА ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА

### *Резиме*

*Имајући у виду да је XXI век- век услуга и услужног права онда ни не чуди закључак да су услуге главни фактор економског развоја одређеног друштва у целини. Треба истаћи, тим поводом, да је услужна економија све заступљенија у реалним друштвеним односима те да заузима све значајније место у животима свих нас. Предмет наведеног рада ће бити осврт на неке најважније врсте финансијских услуга које се пружају корисницима финансијских услуга али ће, поред тога, посебан осврт бити учињен и на механизме правне заштите корисника финансијских услуга.*

**Кључне речи:** *корисник, финансијске услуге, потрошачки кредит, депозит, право на информисање потрошача.*

### **1. Уводна разматрања**

Имајући у виду значај који услуге и њихово пружање имају у нашем свакодневном битисању, било је неопходно да се предвиде и правни механизми заштите корисника услуга. У односу на плурализам услуга које постоје, предвиђени су и различити принципи, правила и начела путем којих се штите њихови корисници. То заправо значи да је питање правне заштите корисника услуга веома комплексно и да поменута заштита мора бити прилагођена свакој врсти услуге понаособ управо имајући у виду њене специфичности по којима се и разликује од других услуга. Треба истаћи да се, по значају који имају за појединца, друштво и државу у целини, посебно издвајају финансијске услуге. Више је разлога који оправдавају ову тврдњу. Прво, финансијске услуге доприносе "очувању макроекономске стабилности"<sup>1</sup> што је од изузетно великог значаја за државу и њено функционисање. Друго, њихов значај се може огледати и у томе што је реч о специфичној врсти услуга које се могу пружати на два тржишта- тржишту новца, са једне стране и тржишту капитала са друге стране.

---

<sup>1</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *Потрошачко право*, Крагујевац, 2022, стр. 235.

Потребно је истаћи да пружање финансијских услуга на тржишту капитала обилује низом специфичности почев од лица која пружају те услуге- мали улагачи и професионални инвеститори па до критерија који субјекти морају унапред испунити да би се могли сврстати у једну од ове две категорије. Трећа специфичност се огледа у томе што је значај финансијских услуга препознат и од стране законодавца па су се питања пружања финансијских услуга и питања заштите корисника финансијских услуга самим тим и регулисала низом аката - како оних на унутрашњем тако и оних на међународном плану. Од аката на унутрашњем плану сматрамо да је важно поменути Закон о заштити корисника финансијских услуга<sup>2</sup> који се сматра најважнијим актом у овој предметној области будући да се њиме и на најдетаљнији начин регулише ова материја. Будући да се сва материја не исцрпљује и не може се ни очекивати да буде решена једним правним прописом, у овој области је донет и низ других правних прописа који могу имати секундаран значај- ту можемо поменути Закон о заштити корисника финансијских услуга код уговарања на даљину<sup>3</sup> којим су регулисана специфична правна правила која се односе на пружање финансијских услуга у ситуацијама када корисник и пружалац услуга своје пословање обављају на даљину и то преко средстава даљинске комуникације. Важним прописом у овој области се сматра и Закон о тржишту капитала<sup>4</sup> којим се жели постићи ефикасна заштита инвеститора на тржишту капитала, стварање сигурног и безбедног тржишта капитала али и отклањање свих ризика којима се могу довести у питање принципи сигурности и безбедности тржишта капитала. Осим тога, треба напоменути да је део материје регулисан и одредбама Закона о облигационим односима<sup>5</sup> а ту се пре свега мисли на материју која је посвећена уговору о кредиту. Осим тога, битним се сматра и Закон о осигурању депозита<sup>6</sup> којим је регулисано питање висине депозита који се гарантује депоненту како би се он на тај начин могао обезбедити у случају престанка постојања банке или неких других финансијских проблема. Што се тиче међународних аката, треба истаћи да је на том плану такође доста урађено, будући да је донет низ директива којима се уређују најразличитији аспекти неких спорних односа из домена финансијских услуга. Овом приликом ће бити истакнуте само директиве које су највише нашле своју примену у предметној области- то су најпре Директива ЕУ 2008/48 о потрошачком кредиту, Директива ЕУ 2009/14 о осигурању штедних улога, Директива ЕУ 2014/65 о тржишту финансијских инструмената, Директива ЕУ 2002/65 о продаји финансијских услуга на даљину, Директива ЕУ 2015/2366 о

---

<sup>2</sup> *Закон о заштити корисника финансијских услуга*, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014.

<sup>3</sup> *Закон о заштити корисника финансијских услуга код уговарања на даљину*, Сл. гласник РС, бр.44/2018.

<sup>4</sup> *Закон о тржишту капитала*, Сл. гласник РС, бр. 129/2021.

<sup>5</sup> *Закон о облигационим односима*, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/28... Сл. гласник РС, бр. 18/2020.

<sup>6</sup> *Закон о осигурању депозита*, Сл. гласник РС, бр. 14/2015, 51/2017 и 73/2019.

платним услугама на унутрашњем тржишту, Директива ЕУ 2009/138 о оснивању и обављању делатности осигурања и реосигурања као и Директива ЕУ 2014/49 о системима осигурања депозита.

Предметни чланак ће бити подељен у три основне целине. У првој целини бићемо посвећени дефинисању и утврђивању особености које поседује свака услуга односно уговор који се по закону може подвести под финансијску услугу. У складу са одредбама предметног закона, под финансијске услуге потпадају банкарске услуге, финансијске погодбе као и услуге финансијског лизинга.

Друга целина предметног чланка ће бити посвећена правним механизмима путем којих се штите корисници у свакој од ових побројаних врста финансијских услуга. Видећемо доцније да та правила варирају, да су прилично бројна, те да су регулисана низом позитивноправних како унутрашњих тако и међународних прописа. И у трећој целини, даћемо завршни осврт на спроведено истраживање којим ће бити уобличен рад о коме је реч.

## **2. Појам и врсте финансијских услуга**

Финансијске услуге су појам који је дефинисан и у одредбама актуелног Закона о заштити корисника финансијских услуга. У складу са назначењем које је у поменутом акту исказано, финансијске услуге су банкарске услуге, услуге финансијског лизинга и финансијске погодбе.<sup>7</sup> То конкретно значи да се одредбама актуелног закона на јасан начин и предвиђа које се све услуге могу подвести под један апстрактан појам финансијске услуге.

### ***2.1. Банкарске услуге***

Када је реч о банкарским услугама, као првој поткатегорији финансијских услуга, треба истаћи да је законским одредбама на јасан и прецизан начин дефинисано које се све то услуге могу под тим подразумевати. Ту је реч, најпре, о уговору о кредиту, уговору о дозвољеном прекорачењу рачуна, уговору о издавању и коришћењу кредитне картице и уговору о депозиту.

#### ***2.1.1. Уговор о кредиту са посебним освртом на потрошачки кредит***

##### ***2.1.1.1. Појам уговора о кредиту***

Уговор о кредиту јесте посебан именовани уговор будући да је дефиниција поменутог уговора своје место пронашла и у одредбама Закона о облигационим односима. С тим у вези, уговором о кредиту банка се обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новца, на одређено

---

<sup>7</sup> Закон о заштити корисника финансијских услуга, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014.

или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа камату и добијени износ врати у време и на начин како је утврђено уговором.<sup>8</sup> Међутим, по питању ове дефиниције, у теорији је истакнуто доста замерки поводом прецизности дефиниције. Овој дефиницији, између осталог, се приговара да рок за враћање кредита мора бити одређен или одредив као и то да камата не може увек бити једини облик накнаде за коришћење кредита.<sup>9</sup>

### *2.1.1.2. Битни елементи, особине и правна природа уговора о кредиту*

Што се тиче битних елемената уговора, најпре је потребно истаћи да су то они основни, фундаментални, најбитнији и конститутивни елементи без којих уговора нема. Будући да је уговор о кредиту формалан уговор односно да је неопходно да буде закључен у писменој форми да би производио правно дејство, неопходно је, да се, зарад одржавања те сигурности, законом предвиде и ти конститутивни елементи. Јасно је назначено да су то износ кредита, услови давања кредита, услови коришћења кредита и услови враћања кредита.<sup>10</sup> Ови конститутивни елементи захтевају и адекватно образложење. Износ кредита означава одређење износа и врсте новчаних средстава које банка треба да стави на располагање кориснику.<sup>11</sup> Услови давања кредита су заправо услови које корисник кредита мора испунити да би му банка ставила на располагање одређени износ новца. Ти услови су прецизно дефинисани будући да њихово неиспуњење са собом повлачи као санкцију недобијање кредита. Када је реч о условима под којима се кредит користи, ту је, најпре, реч о сврси са којом се мора употребити новац који је банка ставила на располагање кориснику. И коначно, четврти битан елемент је управљен на временске рокове и начине на који је корисник дужан да поменути новац врати банци, са све каматом.

Када је реч о особинама уговора, и оне су прецизиране законским одредбама. На првом месту, овај уговор је строго формалан што значи да се, као један од битних услова за његову пуноважност, захтева да је закључен у писменој форми. Осим тога, овај уговор припада категорији консенсуалних уговора што значи да је пуноважност уговора условљена сагласношћу воља уговорних страна те да је то, у овом случају, једини услов који се захтева у погледу његове пуноважности. Није неопходно, као код реалних уговора, да се осим сагласних изјава воља преда и ствар која је предмет одређеног правног посла. Уговор о кредиту јесте уговор по приступу јер се обично закључује на

---

<sup>8</sup> Закон о облигационим односима, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/28... Сл. гласник РС, бр. 18/2020.

<sup>9</sup> Опширније видети у: Васиљевић, М., *Трговинско право*, Београд, 2012, стр. 357.

<sup>10</sup> Закон о облигационим односима, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/28... Сл. гласник РС, бр. 18/2020.

<sup>11</sup> Јовановић, Н., Радовић, В., Радовић, М., *Трговинско право*, Београд, 2021, стр. 471.

припремљеним формуларима, на начин и под условима које утврђује давалац кредита.<sup>12</sup> Осим тога, јако је битно напоменути и теретност као особину овог уговора, будући да обе уговорне стране, закључењем овог уговора, стичу извесне обавезе. Са једне стране, банка се обавезује да ће кориснику кредита ставити на располагање одређени износ новца док се корисник кредита обавезује банци да ће јој вратити поменути износ новца са припадајућом каматом чија се висина утврђује моментом закључења уговора о кредиту између поменутих уговорних страна.

Што се тиче његове правне природе, битно је истаћи да је правна природа уговора о кредиту итекако сложена будући да постоје бројне сличности али и разлике између овог уговора и неких других, на први поглед, сличних уговора. С тим у вези, у теорији права се обично прави разлика између уговора о кредиту и уговора о зајму. Уговор о кредиту се развио из уговора о зајму, с тим што представља посебан именовани уговор.<sup>13</sup> Разлог за такву тврдњу јесте низ специфичности којима се одликује уговор о кредиту и то баш оних специфичности које га и разликују од уговора о зајму од којег је и потекао. С тим у вези, довољно је упоредити особине једног и другог уговора па и увидети разлике међу њима. Прва конкретна разлика између ова два уговора лежи у правној форми која се захтева за њихову пуноважност. У том смислу, за разлику од уговора о кредиту који је формалан уговор јер мора бити закључен у писменој форми уговор о зајму је неформалан уговор јер производи правну снагу и у ситуацији када није испуњен услов у погледу писмене форме што конкретно значи да може бити закључен и усмено. Друго, за разлику од уговора о кредиту који је увек теретан правни посао, уговор о зајму може бити како теретан тако и добротин правни посао. Треће, у случају доцње дужника, зајмодавац има право на повраћај главнице са каматом, а банка још и право да зарачуна камату на камату.<sup>14</sup>

### *2.1.1.3. Најзначајније врсте уговора о кредиту*

У теорији права су, временом, начињени бројни покушаји да се изврши успешна систематизација најзначајнијих врста уговора о кредиту. С тим у вези, можемо истаћи да је тих подела заиста доста а да се оне међу собом управо разликују према критеријуму од којег се полази приликом њихове класификације. То могу бити: критеријум сврхе (намене) због које се кредит даје кориснику, критеријум начина на који се кредит ставља на располагање кориснику кредита, критеријум обезбеђења који се даје банци приликом отплате кредита, критеријум начина враћања кредита, критеријум времена

---

<sup>12</sup> Мићовић, М., *Привредно право*, Крагујевац, 2014, стр. 513.

<sup>13</sup> Витез, М., *Уговор о кредиту*, Правни живот, бр. 11/11, стр. 591.

<sup>14</sup> Мићовић, М., *нав. дело*, стр. 513, а према *Правном схватању које је утврђено на седници одељења за привредне спорове Вишег привредног суда од 6.10.1999. године*, судска пракса, бр. 9/06, стр. 40.

трајања кредита, критеријум својства у којем корисник кредита закључује поменути уговор, критеријум који полази од броја банака које учествују у давању односно одобравању кредита и бројни други.

Ако се пође од критеријума сврхе (намене) због које се кредит даје, све кредите можемо поделити на наменске и ненаменске кредите. Према критеријуму начина на који се кредит ставља на располагање кориснику кредита, све кредите можемо поделити на готовинске кредите, кредите у траншама и кредите по текућем рачуну. Ако се као критеријум има обезбеђење које се банци даје приликом отплате кредита, све кредите можемо поделити на непокривене и покривене кредите. Ако је критеријум класификације начин враћања кредита, све кредите можемо поделити на оне који се враћају одједном и на оне који се враћају у ратама. Према критеријуму времена трајања кредита, можемо их поделити на краткорочне кредите, са роком трајања до годину дана, средњерочне кредите, са роком трајања до пет година и дугорочне кредите са роком трајања преко пет година.<sup>15</sup> Према својству у коме корисник кредита закључује уговор, разликује се потрошачки кредит и кредит у привреди.<sup>16</sup>

#### *2.1.1.4. Потрошачки кредит као посебна врста кредита*

Потребно је истаћи, да се, из низа класификација, које су претходно побројане, управо својом битношћу за овај рад издвојио потрошачки кредит. Будући да он обилује низом специфичности, те да се сматра честом врстом кредита који се јавља у пракси, неопходно је и да се осврнемо на све кључне карактеристике које одликују ову врсту кредита.

Треба поновити да је кључан критеријум који се узима у обзир приликом утврђивања да ли је кредит потрошачки или не, управо својство лица које се појављује у улози његовог корисника. Као што се и из назива може исправно закључити, лица са својством потрошача се најчешће и налазе у улози корисника ових кредита. Међутим, да бисмо могли стећи свеукупни утисак о кругу лица која имају право да буду корисници овог кредита, неопходно је утврдити шта се заиста сматра под појмом "потрошач" те која се све лица могу подвести под тај појам.

С тим у вези, питање појма потрошача је и више него комплексно питање којим се бавила већина теоретичара у области потрошачког права. Прво кључно питање на које су они морали дати одговор се тицало тога који правни субјекти се могу наћи у улози потрошача. Наиме, да ли то могу бити само физичка лица, правна лица или то могу бити и физичка и правна лица? И, друго важно питање, које се постављало у вези са овим појмом се тицало одговора на питање- који је то круг потреба које то лице може остваривати да би се сматрало потрошачем. Дилеме око ових питања су разрешене те се одговор на

---

<sup>15</sup> Више о врстама уговора о кредиту као и о њиховим класификацијама видети код: Мишовић, М., *нав. дело*, стр. 514-518.

<sup>16</sup> Јовановић, Н., Радовић, В., Радовић, М., *нав. дело*, стр. 473.

та питања и крије у одредбама актуелног Закона о заштити потрошача који у себи, између осталог, крије и дефиницију појма потрошача. У складу са одредбама Закона о заштити потрошача, потрошач се дефинише као физичко лице које на тржишту прибавља робу или услуге у сврхе које нису намењене његовој пословној или другој комерцијалној делатности.<sup>17</sup> Међутим, и поред потпуне одређености дате дефиниције, у теорији права су се, и поводом ње, формирала различита мишљења која су била управљена на став да у пракси постоје бројни гранични случајеви који се можда ни не би могли подвести под овај законски појам а сматра се да би то за последицу имало сувише рестриктивну дефиницију појма потрошача. Први проблем се јавља у односу на статус потрошача- у закону је подвучено и потврђено да то може бити само лице са статусом физичког лица. Међутим, поједини аутори<sup>18</sup> сматрају да се и правно лице, које нема потребно знање и стручност, у погледу куповине одређене робе тј. услуге, такође може подвести под појам потрошача. Издвајање свих правних лица из подручја примене критикује се, јер зашто би једно мало, непрофитно друштво располагало са више пословног знања него појединци, који стоје иза тог друштва и несумњиво испуњавају услове дефиниције потрошача.<sup>19</sup> Друга спорна ствар се тиче пружања одговора на питање да ли се закључивање тзв. мешовитих уговора<sup>20</sup> сматра потрошачким уговором. Мешовити уговори су уговори које лице закључује а да притом, путем њих, задовољава делимично приватне а делимично професионалне интересе. Као што је приметно, ови уговори не могу потпасти под дефиницију појма "потрошач" јер је у закону јасно назначено да лице, прибавља робу и услуге, у сврхе које не могу бити професионалног карактера. Међутим, поједини аутори сматрају да и мешовити уговори могу потпасти под потрошачке акте под условом да професионални интерес нема превагу у односу на приватни интерес. Другим речима, када једно лице закључује уговор о куповини производа којим задовољава и личне и професионалне потребе, према ставу Европског суда правде такав уговор се може сматрати потрошачким само ако уговорна страна у значајној мери делује изван своје професионалне активности.<sup>2122</sup> Разматрање тог правног стандарда јесте сувише комплексно питање које се мора процењивати у сваком конкретном случају.

---

<sup>17</sup> Закон о заштити потрошача, Сл. гласник РС, бр. 88/2021

<sup>18</sup> Опширније видети у: Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 28.

<sup>19</sup> Мешкић, З., *Хармонизација Европског потрошачког права – Зелена књига 2007. године*, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, бр. 3/2009, стр. 555.

<sup>20</sup> О мешовитим уговорима су највише писали: Вујисић, Д., *Заштита потрошача у праву ЕУ и праву Србије*, Право и привреда, бр. 7-9/11, стр. 208-210, Јовановић Zatilla, М., *Право потрошача*, Ниш, 2013, стр. 24.

<sup>21</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 29.

<sup>22</sup> Сличан став се може видети и у: Томљеновић, В., *Процесноправни аспект заштите потрошачких односа са међународним обележјем*, Зборник радова- Заштита потрошача и улагатеља у европском и хрватском праву, Ријека, 2005, стр. 462.

Када смо пружили одговор на ово питање чије разумевање је неопходно како бисмо се посветили питању потрошачког кредита, неопходно је истаћи разлоге због којих је потрошачки кредит популаран као и разлоге и циљеве којима се руководе лица приликом узимања потрошачког кредита. У животу, сви људи веома често имају одређене циљеве које је неопходно да остваре али им на путу ка остварењу поменутих циљева често недостају материјална средства путем којих би те циљеве остварили. А циљеви су многобројни- потреба да се задовоље своје потребе али и потребе свог домаћинства, потреба за личним усавршавањем и сл. Потрошачки кредити се одобравају за куповину трајних потрошних добара веће вредности (намештај, бела техника, аутомобили).<sup>23</sup> Потрошачки кредити, управо због тога, представљају релативно лако и брзо решење да се до новчаних средстава и дође. Иако на први поглед делује да потрошачки кредити са собом доносе само користи и привилегије ипак постоје и одређени проблеми који са собом носи њихово узимање. Наиме, банке чине све како би потенцијалне кориснике привукле да тај кредит узму. Често се, том приликом, злоупотребљава лакомисленост и неукост потенцијалних клијената како би банка била на добитку. Не сме се заборавити да се наспрам самом клијенту и његовим поменутих особина налази банка којој је предмет пословања, између осталог, управо и одобравање кредита, што конкретно значи да је банка, поседовањем стручности, већ у посебном искораку у односу на потенцијалног клијента. Дакле, другим речима, назив "лако до циља", који банке користе при оглашавању потрошачких кредита, може да доведе потрошача до тога да лакомислено закључи уговор о кредиту, без ваљане процене кредитног аранжмана, као и властитих потреба и могућности.<sup>24</sup> Управо због изузетно неповољног положаја у којем се налазе корисници потрошачких кредита као и уосталом и свих осталих врста кредита, на унутрашњем али и на међународном плану је, тим поводом, донето више правних аката како би се на што бољи начин заштитио лош правни положај у којем се налазе корисници кредита. Од свих правних аката, као најважније треба истаћи Закон о облигационим односима и Закон о заштити корисника финансијских услуга док на међународном плану од посебног значаја сматрамо Директиву 2008/48 о потрошачком кредиту која се и најдетаљније посвећује овом питању.

Да бисмо разумели разлог експанзије потрошачког кредита, потребно је да утврдимо његове историјске корене али и начин сагледавања потрошачког кредита из угла унутрашњих али и међународних прописа. Пажљивим анализирањем поменутих правних аката, утврдићемо шта се све може подвести под појам "потрошачки кредит" али и то који уговори о кредиту не могу уз себе носити тај епитет- "потрошачки".

---

<sup>23</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 238.

<sup>24</sup> *Исто*, стр. 237.

С тим у вези, историјски гледано, потрошачки уговори су се појавили још у 19. веку. Наиме, потрошачки кредити су се развили у малим трговачким радњама у Француској почетком 19. века.<sup>25</sup> Што се тиче модерног погледа на појам и институт потрошачког кредита, најпотпунију дефиницију потрошачког кредита даје Директива ЕУ 2008/48 о потрошачком кредиту. Директива ЕУ 2008/48 о потрошачком кредиту дефинише потрошачки кредит као уговор на основу кога кредитор даје или обећава дати потрошачу кредит у форми одложеног плаћања, зајма или сличног финансијског аранжмана, с тим што се под овај појам не могу подвести оброчна плаћања која се врше поводом уговора с трајним вршењем услуга или испоруком робе.<sup>26</sup> Законом о заштити корисника финансијских услуга је, сем тога, шта се подразумева под појмом потрошачког кредита, на јасан начин и прописано шта се не може под њим подвести. У складу са тим, одредбе овог закона се не примењују на уговоре о кредиту: закључене у поступку поравњања пред судом или другим државним органом; којима се бестеретно одлаже плаћање постојећег дуга; код којих не постоји обавеза плаћања камате или се отплата кредита врши у року од три месеца; који су обезбеђени залогом а одговорност корисника је ограничена на вредност заложене ствари.<sup>27</sup>

Следеће питање које се намеће приликом обраде овог важног питања се тиче уговорних страна које учествују у реализацији потрошачког кредита. То су корисник потрошачког кредита, са једне стране, и давалац потрошачког кредита, са друге стране. Законом се прецизира који правни субјекти се могу подвести под поменуте уговорне стране. Корисник потрошачког кредита јесте физичко лице које потрошачки кредит користи у сврхе које нису намењене његовој пословној или другој комерцијалној делатности, предузетник као и пољопривредник док је давалац потрошачког кредита искључиво банка.<sup>28</sup> Међутим, Директивом ЕУ 2008/48 о потрошачком кредиту се на један шири начин одређује који правни субјекти могу имати статус давалаца потрошачких кредита. У складу са одредбама поменуте директиве, то су сва физичка или правна лица која одобравају кредит у оквиру трговачке или професионалне активности коју обављају.<sup>29</sup>

#### *2.1.1.5. Начини престанка уговора о кредиту*

У основи, можемо истаћи да се у погледу престанка уговора о кредиту имају применити адекватне одредбе Закона о облигационим односима које

---

<sup>25</sup> Исто, стр.237. а према Филиповић, Х., *Потрошачки кредит у систему кредитирања*, Преглед, бр. 4/60, стр. 313.

<sup>26</sup> Директива ЕУ 2008/48 о потрошачком кредиту, чл. 3, ст. 1, тач. ц.

<sup>27</sup> Закон о заштити корисника финансијских услуга, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл.3.

<sup>28</sup> Видети: Закон о заштити корисника финансијских услуга, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 2, ст. 1, тач. 9.

<sup>29</sup> Видети: Директива ЕУ 2008/48 о потрошачком кредиту, чл. 3, ста. 1, тач. б.

важе и за остале врсте уговора. Међутим, поред тога, специфичност овог уговора огледа се у томе да овај уговор може престати на основу једностране изјаве воље банке или корисника кредита. Управо због специфичности оваквог начина престанка уговора, ово захтева детаљније образложење.

Уговор о кредиту може да престане једностраном изјавом воље банке само у случају отказа у складу са законом.<sup>30</sup> Из овога се може закључити да је законодавац желео да ограничи моћ банке да уговор о кредиту може раскинути када год она то пожели. Управо из тог разлога, јасно су прецизиране ситуације у којима банка има право да једнострано раскине уговор о кредиту отказом. Банка може да откаже уговор о кредиту који је закључен на одређено време само из разлога: а) ненаменског коришћења кредита од стране корисника, б) инсолвентности корисника кредита, ако би тиме дошла у битно неповољнији положај, и в) престанка, односно смрти корисника кредита, ако би тиме дошла у битно неповољнији положај.<sup>31</sup>

За разлику од банке, којој је унапред, законом, ограничен број ситуација у којима може једнострано раскинути уговор, корисник кредита се, са друге стране, може користити правом на једнострано раскид уговора у више ситуација. Прво, корисник има право да одустане од закљученог уговора о кредиту у било ком тренутку пре почетка коришћења кредита без обзира на разлог.<sup>32</sup> Међутим, законом се и од овог случаја предвиђа један изузетак. Наиме, код потрошачког кредита, корисник кредита може одустати од закљученог уговора о кредиту иако је већ започео са коришћењем истог. Према адекватној одредби закона, код потрошачког кредита, који није обезбеђен хипотеком или дат ради финансирања куповине непокретности, право корисника на одустанак од уговора постоји без обзира на то да ли је већ почео да користи кредит, а може да се врши најкасније до истека рока од 14 дана након закључења уговора.<sup>33</sup> Друго, предвиђена је могућност корисника кредита да једнострано раскине уговор и у случају превремене отплате кредита уз обавезно слање обавештења банци. Том приликом се, банци, осим главнице, плаћа и камата утврђена уговором као и остали трошкови за период за који је корисник користио новчана средства која су му стављена на располагање. У случају враћања кредита пре одређеног рока, банка не може да зарачуна камату за време од дана враћања кредита до дана када је по уговору требало да буде враћен.<sup>34</sup>

---

<sup>30</sup> Јовановић, Н., Радовић, В., Радовић, М., *нав. дело*, стр. 479.

<sup>31</sup> *Исто*, стр. 479-480, а према *Закон о облигационим односима*, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/28... Сл. гласник РС бр. 18/2020.

<sup>32</sup> *Закон о облигационим односима*, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/28... Сл. гласник РС бр. 18/2020.

<sup>33</sup> Јовановић, Н., Радовић, В., Радовић, М., *нав. дело*, стр. 480, а према *Закон о заштити корисника финансијских услуга*, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 12, ст. 1 и 2.

<sup>34</sup> *Закон о облигационим односима*, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/28... Сл. гласник РС бр. 18/2020.

### **2.1.2. Уговор о дозвољеном прекорачењу рачуна**

Прва ствар о којој треба водити рачуна се тиче тога шта треба подразумевати под дозвољеним прекорачењем рачуна. Дефиниција је дата у адекватним законским одредбама, те се према томе, сматра, да је дозвољено прекорачење рачуна уговорени износ средстава који банка ставља на располагање кориснику рачуна.<sup>35</sup> С тим у вези, да би уговорни однос између банке и клијента у овом конкретном случају настао неопходно је да се остваре две основне претпоставке. Прва, да настане одређена ситуација у којој је неопходно да банка изврши одређено плаћање у име и за рачун клијента, скидањем средстава са његовог рачуна и друга, да на рачуну клијента нема довољно средстава за извршење плаћања. У таквој ситуацији, између банке и клијента се ствара специфичан кредитни однос у којем банка отклања негативни финансијски салдо који постоји на отвореном текућем рачуну клијента. Поставља се конкретно питање правног основа на основу којег се успоставља овај специфични кредитни однос. Правни основ лежи у томе да клијент има отворен текући рачун код поменуте банке што конкретно значи да са њом има закључен уговор о банкарском текућем рачуну. У супротном, не би постојао правни основ за одобравање оквирног кредита<sup>36</sup> нити основ за настајак овог специфичног правног односа.

Следеће конкретно питање које се поставља приликом анализе предметног уговора, се тиче управо битних елемената које садржи овај уговор. Анализирајући одредбе Закона о заштити корисника финансијских услуга, можемо приметити да су ти елементи, највећма, слични и подударни са елементима које садржи и уговор о кредиту. Наиме, у складу са претходно изреченим, битним се нарочито сматрају: врста кредита, период на који се кредит одобрава, пословно име, име и адреса уговорних страна, износ кредита који се одобрава и услове повлачења кредита, висина номиналне каматне стопе, ефективна каматна стопа, метод који се примењује приликом обрачуна камате, обавештење о каматној стопи која се примењује у случају доцње, упозорење о последицама у случају неизмирења уговорних обавеза, врста и висина накнада које падају на терет корисника кредита, врсте средстава обезбеђења за уредно испуњење уговорних обавеза, услови и начин превремене отплате кредита, право корисника на одустанак од уговора, право на приговор, адреса Народне банке Србије као органа који врши контролу над пословањем банака, податке о томе у којим се случајевима од корисника може захтевати потпуна отплата

---

<sup>35</sup> Закон о заштити корисника финансијских услуга, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 2 ст. 1, тач. 17.

<sup>36</sup> Цицмил, Н., *Уговор о оквирном- overdraft кредиту као финансијска услуга банке*, Правни живот, бр. 11/12, стр. 648.

поменутог прекорачења као и назнака о праву корисника да поменуто прекорачење у сваком тренутку може превремено отплатити без накнаде.<sup>37</sup>

### **2.1.3. Уговор о издавању и коришћењу кредитне картице**

Предмет поменутог уговора је, како се из самог назива може закључити, издавање кредитне картице од стране банке и коришћење исте од стране клијента. С тим у вези, најпре се треба посветити дефинисању појма "кредитна картица" јер је она сама предмет поводом којег се уговор и закључује. Кредитна картица се дефинише као платна картица која њеном кориснику омогућава подизање готовог новца и плаћање робе и услуга на кредит.<sup>38</sup> Из овога се јасно може закључити да кредитна картица може да служи у две основне сврхе- прва, да се путем ње плаћају робе и услуге на кредит и друга, да се путем ње подиже готов новац.

Битни елементи уговора о издавању и коришћењу кредитне картице су: износ одобрених средстава која корисник може користити у одређеном периоду; ако се кредитни лимит одобрава и обрачунава у страниој валути - назнаку валуте; рок доспећа и проценат минималне месечне обавезе за плаћање; висина номиналне каматне стопе; ефективна каматна стопа; метод који се примењује код обрачуна камате; обавештење о каматној стопи која се примењује у случају доцње; врсте средстава обезбеђења, могућност за њихову замену током периода отплате кредита, као и услове активирања тих средстава у случају неизмиривања обавеза; право корисника на одустанак од уговора; право на превремену отплату обавеза по кредитној картици, без накнаде; евентуална обавеза закључивања уговора о споредним услугама које су у вези са уговором о издавању и коришћењу кредитне картице (нпр. уговор о осигурању).<sup>39</sup>

### **2.1.4. Уговор о депозиту**

То је уговор на основу кога се банка обавезује да прими, а депонент да положи одређени новчани износ.<sup>40</sup> На основу ове дефиниције, може се закључити да је депонент у обавези да положи банци одређени новчани износ а да се банка обавезује да тај износ прими и да га у исто време осигура. С тим у вези, неопходно је одредити шта се под депозитом и осигурањем депозита заправо подразумева. Депозит је динарско или девизно новчано потраживање од банке које произлази из новчаног депозита, улога на штедњу, банкарског текућег рачуна или другог новчаног рачуна, као и било које друге привремене ситуације која настаје услед обављања редовних банкарских послова, а на

---

<sup>37</sup> Закон о заштити корисника финансијских услуга, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 19 ст. 1, чл. 20 ст. 1.

<sup>38</sup> Исто, чл. 2 ст. 1 тач. 15.

<sup>39</sup> Исто, чл. 22.

<sup>40</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 247.

основу кога настаје законска или уговорна обавеза банке на повраћај средстава.<sup>41</sup> Са друге стране, под осигурањем депозита подразумевамо депозит физичког лица, предузетника, микро, малог и средњег правног лица, које осигурава Агенција за осигурање депозита.<sup>42</sup>

Битни елементи уговора о депозиту су: врста депозита и период на који банка прима депозит; износ средстава који банка прима у депозит; валута у којој корисник полаже а банка исплаћује средства на име депозита; план исплате; висина номиналне годишње каматне стопе; ефективна каматна стопа и укупан износ који кориснику треба да се исплати а израчунат је на дан закључења уговора; безусловне погодности које банка пружа у вези с депозитом; променљивост номиналне каматне стопе; елементи на основу којих се одређује уговорена променљива номинална каматна стопа; метод који се примењује код обрачуна камате; начин и услове под којима корисник може располагати средствима депозита; врста и висина свих накнада које падају на терет депонента; услови и начин аутоматског продужавања орочења; услови и начин раскида уговора који су закључени на неодређено време; износ осигураног депозита; право на приговор и могућност покретања поступка посредовања ради вансудског решавања спорног односа и адреса Народне банке Србије као органа који врши контролу банака.<sup>43</sup>

Битно је истаћи, да се приликом закључивања овог уговора, банка обавезује да изради план исплате депозита у два примерка од којих ће један примерак бити предат депоненту а други примерак задржава банка.

Поводом осигурања депозита, у нашем праву је прихваћен експлицитни систем осигурања.<sup>44</sup> То значи, најпре да се, у складу са законом, депозити осигуравају на износ до 50.000 евра по депоненту у банци. Нешто другачији став је, овим поводом, заузет у појединим директивама<sup>45</sup> према којима се депозити осигуравају на износ од 100.000 евра по депоненту. Друго, утврђен је и круг правних субјеката чији се депозити могу осигуравати. То су предузетници, физичка лица, микро предузећа, мала предузећа и средња предузећа. Треће, битно је истаћи да је банка у обавези да код Агенције за осигурање депозита осигура депозите ових лица и то до висине осигураног износа. Четврто, банка је у обавези да плаћа премију Агенцији за осигурање депозита у року који дефинише сама агенција. Међутим, поставља се, у вези са овим, још једно питање а оно се тиче утврђивања тренутка од којег банка плаћа премију агенцији али и тренутка када она то престаје. У складу са тим, законом

---

<sup>41</sup> Закон о осигурању депозита, Сл. гласник РС, бр. 14/2015, 51/2017 и 73/2019, чл. 2, ста. 1, тач. 3.

<sup>42</sup> Исто, Сл. гласник РС, бр. 14/2015, 51/2017 и 73/2019, чл. 2, ст. 1, тач. 6.

<sup>43</sup> Закон о заштити корисника финансијских услуга, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 23 ст. 1.

<sup>44</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 248.

<sup>45</sup> Видети: *Директива ЕУ 2014/49 о системима осигурања депозита*.

је јасно утврђено да банка плаћа премију од момента уписа у регистар привредних субјеката па све до тренутка доношења решења Народне банке Србије о одузимању дозволе. Пето, ради заштите интереса депонената, утврђено је и у ком тренутку је Агенција дужна да исплати осигурани износ. То су две ситуације: прва, када се покрене поступак ликвидације банке а друга, када се покрене поступак стечаја. И шесто, банке су дужне да о овим правилима обавесте своје клијенте (депоненте). Посебан значај информисање има у случају покретања поступка стечаја или ликвидације банака. Агенција је дужна да у року од три радна дана од дана доношења решења надлежног суда о покретању поступка стечаја или ликвидације банке, преко средстава јавног информисања и на својој интернет презентацији, обавести депоненте о њиховим правима и обавезама, датуму започињања исплате осигураних износа, банци исплатиоцу и месту исплате осигураних износа и да омогући депонентима да располажу средствима депозита до осигураног износа у року од седам радних дана од дана доношења решења с тим да обавеза банке исплатиоца и Агенције на исплату средстава депозита до осигураног износа престаје истеком рока од три године од дана доношења решења надлежног суда о покретању поступка стечаја или ликвидације над банком.<sup>46</sup>

## ***2.2. Услуге финансијског лизинга (уговор о лизингу)***

### ***2.2.1. Терминолошко значење, појам, правна природа, особине и садржина уговора о лизингу***

Пре него пређемо на правно поимање уговора о лизингу, потребно је да одредимо и његово терминолошко значење тј. порекло. Битно је истаћи да, у том смислу, реч лизинг потиче од енглеске речи "lease" која у преводу на наш језик значи дати у закуп. Управо је у преводу садржана и сама суштина овог уговора као само једног у низу услуга које се могу закључити у сфери финансијских услуга.

Што се тиче правног схватања, било је важно да се, приликом дефинисања појма, у једној дефиницији обухвате све важне карактеристике овог уговора. Суштина која се исказује у дефиницији се односи, пре свега, на обавезе које уговорне стране на себе преузимају моментом закључења уговора. Битно је истаћи да је уговор о лизингу уговор закључен између даваоца лизинга и примаоца лизинга, којим се давалац лизинга обавезује да на примаоца лизинга пренесе овлашћење држања и коришћења предмета лизинга, на одређено време, у коме прималац лизинга ужива све користи и сноси све ризике у вези са власништвом, а прималац лизинга се обавезује да му за то плаћа уговорену

---

<sup>46</sup> Закон о осигурању депозита, Сл. гласник РС, бр. 14/2015, 51/2017 и 73/2019, чл. 16, ст. 8.

накнаду, у уговореним роковима.<sup>47</sup> Из овога се може закључити да се уговор о лизингу закључује између примаоца и даваоца лизинга али се из дефиниције веома јасно виде и обавезе које они преузимају на себе.

Што се тиче форме и правне природе уговора, у закону је веома прецизно утврђено да је овај уговор, по својим карактеристикама, строго формални правни посао. То конкретно значи да се писмена форма поставља као услов пуноважности уговора. Осим тога, овај уговор је и двострано обавезујући и теретан што значи да обе уговорне стране имају, из датог уговора, и права али и обавезе. Осим тога, уговорне обавезе се извршавају у дужем временском периоду што значи да овај уговор припада категорији уговора са трајним престацијама. Уговор о лизингу се закључује само између поменутих уговорних страна, што значи да је *intuitu personae* правни посао, тако да се уговорне обавезе из овог уговора не могу пренети на неко треће лице без писане сагласности друге уговорне стране. Зато се у теорији истиче да уговор о лизингу представља мешовити уговор, али да има бројне специфичности по којима се разликује од других именованих уговора.<sup>48</sup>

Такође, део дефиниције који заслужује посебно образложење се тиче предмета лизинга. Постављају се конкретна питања- какав то, по својим карактеристикама мора бити предмет лизинга али и које врсте ствари могу бити предмет лизинга. У складу са одредбама актуелног закона, предмет лизинга мора бити јасно одређен од стране примаоца лизинга а у погледу врсте ствари то може бити покретна непотрошна ствар (опрема, постројења, возила и сл.) и непокретна ствар која може бити предмет права својине у смислу закона који уређује својинскоправне односе<sup>49</sup>.

У погледу садржине, уговор о лизингу обавезно садржи: набавну вредност предмета лизинга, укупан износ лизинг накнаде коју плаћа прималац лизинга, износ појединачних рата лизинг накнаде и њихову структуру, њихов број и време плаћања, рок на који је уговор закључен, место, рок, начин и услове испоруке предмета лизинга, начин и услове преноса својине над предметом лизинга, односно начин и услове продужења рока трајања уговора али поред ових Народна банка Србије може прописати и друге елементе уговора о лизингу, као и начин исказивања елемената тог уговора.<sup>50</sup>

### **2.2.2. Обавезе уговорних страна из уговора о лизингу**

Будући да је, по својој правној природи, уговор о лизингу двострано-обавезујући и теретан правни посао, тим поводом је неопходно и истаћи да обе

---

<sup>47</sup> Закон о финансијском лизингу, Сл. гласник РС, бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011 и 99/2011- др. закони, чл. 6 ст. 1.

<sup>48</sup> Симоновић, Д., *Уговор о лизингу*, Правна пракса, бр. 5/14, стр. 5.

<sup>49</sup> Видети: *Закон о финансијском лизингу*, Сл. гласник РС, бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011 и 99/2011- др. закони, чл. 2, ст. 1, тач. 1 и чл. 4 ст. 1.

<sup>50</sup> *Исто*, чл. 6, ст. 2 и 3.

уговорне стране, и давалац лизинга и прималац лизинга, закључењем уговора на себе преузимају одређене обавезе.

#### *2.2.2.1. Обавезе даваоца лизинга из уговора о лизингу*

Прва и основна обавеза у низу обавеза које има давалац лизинга јесте обавеза да прибави предмет лизинга. Ова обавеза се односи на то да давалац лизинга на примаоца лизинга преноси право држања и коришћења предмета лизинга с тим што он то може учинити само ако је власник ствари али не и ако на предмету лизинга постоји право неког трећег лица које утиче на предмет лизинга.<sup>51</sup> И у одредбама адекватног закона се јасно назначавача да давалац лизинга не може оптеретити хипотеком непокретност коју је дао у финансијски лизинг.<sup>52</sup>

Потребно је на овом месту назначити и одговорност коју давалац лизинга има у погледу материјалних и правних недостатака на предмету лизинга. Што се тиче материјалних недостатака на предмету лизинга, важи правило да давалац лизинга по том основу не одговара примаоцу лизинга већ да за материјалне недостатке одговара испоручилац осим уколико се одредбама уговора нешто друго није предвидело јер се то и правда чињеницом да је основна обавеза испоручиоца лизинга да предмет лизинга испоручи примаоцу у исправном стању. Што се тиче правних недостатака на предмету лизинга, давалац лизинга одговара примаоцу лизинга у две ситуације- прва, када је предмет лизинга оптерећен правом неког трећег лица и друга, када давалац лизинга о постојању таквог права није благовремено обавестио примаоца лизинга. Када се постави питање одговорности даваоца лизинга, битно је истаћи, да иако се уговором могу уредити одређени односи на другачији начин него што је то одређено законом, ипак се одредбама уговора одговорност даваоца лизинга не може ни ограничити нити смањити јер та одредба уговора не би производила правно дејство. Посебно питање се тиче тога да ли давалац лизинга одговара примаоцу лизинга за штету која је проузрокована предметом лизинга. У закону је истакнуто да давалац лизинга не одговара примаоцу лизинга за штету проузроковану предметом лизинга, осим ако је прималац лизинга претрпео штету услед тога што се ослонио на стручност даваоца лизинга или ако је давалац лизинга имао учешћа у избору испоручиоца или спецификацији предмета лизинга, ако друкчије није уговорено.<sup>53</sup>

#### *2.2.2.2. Обавезе примаоца лизинга из уговора о лизингу*

Основна обавеза примаоца лизинга јесте обавеза да преуме предмет лизинга, у месту, у време и на начин како је то предвиђено одредбама

---

<sup>51</sup> Сличан став се може видети и код: Мићовић, М., *нав. дело*, стр. 492.

<sup>52</sup> Видети: *Закон о финансијском лизингу*, Сл. гласник РС, бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011 и 99/2011- др. закони, чл. 14, ст. 2.

<sup>53</sup> *Исто*, чл. 17.

закљученог уговора. Следећа обавеза јесте обавеза коришћења и одржавања предмета лизинга као и плаћање адекватне лизинг накнаде. Коришћење и одржавање предмета уговора се врши са пажњом доброг привредника и то на начин како је то дефинисано уговором. За време трајања уговорног односа, прималац је дужан да одржава предмет лизинга у исправном стању.<sup>54</sup> Трошкове редовног коришћења и одржавања предмета лизинга сноси прималац лизинга (ванредне трошкове сноси давалац лизинга).<sup>55</sup> Прималац лизинга одговара за штету проузроковану коришћењем предмета лизинга противно уговору или намени предмета лизинга, без обзира да ли је предмет лизинга користио он, лице које ради по његовом налогу или друго лице коме је он омогућио да користи предмет лизинга али прималац лизинга одговара и за штету проузроковану неодржавањем предмета лизинга у исправном стању.<sup>56</sup> Постоји и обавеза примаоца лизинга да предмет лизинга осигура од ризика али и обавеза да предмет лизинга врати даваоцу лизинга у моменту престанка правног дејства уговора о лизингу. Постоји и још једна обавеза која је компатибилна са обавезом даваоца лизинга. Наиме, као што је и давалац лизинга дужан да благовремено обавести примаоца лизинга о евентуалним правима која трећа лица полажу на предмету лизинга ту обавезу поседује и прималац лизинга према даваоцу лизинга ако сазна за постојање такве информације.

### **2.2.3. Престанак уговора о лизингу**

Уговор о лизингу може престати на три основна начина. Прво, на уобичајен начин, истеком временског периода на који је и закључен. Друго, уговор престаје да важи уколико прималац лизинга стекне право на откуп предмета лизинга. И треће, уколико је предмет лизинга пропао услед више силе (*vis maior*), и то на начин да за ту пропаст није крива ниједна од уговорних страна.

## **2.3. Финансијске погодбе**

Финансијске погодбе су једна врста уговора о кредиту. Међутим, особеност финансијских погодби у односу на остале уговоре о кредиту лежи управо у томе што се код класичних уговора о кредиту у улози даваоца кредита појављује банка док се код финансијских погодби у улози даваоца кредита не појављује банка већ неко друго лице. То друго лице се најчешће налази у статусу трговца који својим купцима, као корисницима, нуди могућност

---

<sup>54</sup> Мићовић, М., *нав. дело*, стр. 493.

<sup>55</sup> Дукић, Мијатовић, М., Гонгета, С., *Економски и правни аспекти уговора о лизингу*, Зборник радова: Право и услуге, Крагујевац, 2012, стр. 101.

<sup>56</sup> Видети: *Закон о финансијском лизингу*, Сл. гласник РС, бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011 и 99/2011- др. закони, чл. 25, ст. 3 и чл. 26 ст. 2.

узимања комерцијалних односно робних кредита. Робни кредити су кредити који за свој предмет имају не новац и новчана потраживања већ нешто друго-робу или услуге. При оглашавању и понуди финансијских погодби које нуди трговац а нарочито продаје са оброчним отплатама цене - трговац мора нарочито да наведе податке о роби или услузи, готовинску цену, као и износ који се плаћа унапред на име учешћа или прве рате.<sup>57</sup>

### **3. Правни механизми заштите корисника финансијских услуга**

Из претходног дела рада се јасно могло видети да је питање врста и питање пружања финансијских услуга једно заиста комплексно питање и то ако се има у виду бројност финансијских услуга које се могу пружати. Будући да се свака финансијска услуга одликује извесним специфичностима самим тим се разликују и правни механизми заштите корисника поменутих услуга. Међутим, и поред различитости правних механизма, ипак постоје и извесна права, предвиђена законом, која су заједничка за све кориснике финансијских услуга. То су: право на равноправан однос с даваоцем финансијске услуге, право на заштиту од дискриминације, право на информисање, право на одређеност или одређивост уговорне обавезе и право на заштиту права и интереса.<sup>58</sup> Овај део рада ће бити посвећен правним механизмима заштите корисника банкарских услуга, уговора о лизингу као и финансијских погодби, како бисмо увидели на који начин се може пружити заштита кориснику у свакој од ових финансијских услуга.

#### **3.1. Правни механизми заштите корисника приликом пружања банкарских услуга**

Када је реч о уговору о кредиту али и о потрошачком кредиту, као једној његовој посебној форми, можемо истаћи да постоји више правних механизма путем којих се корисник кредита штити од банке као даваоца кредита. Наспрам клијента који није поткован знањем налази се банка у чију професионалну и пословну делатност, између осталог, спада и одобравање кредита. Управо због ове чињенице, постојала је потреба да се низом законских одредби, на што је могуће бољи начин, заштити положај у којем се налази корисник кредита односно клијент. Најпре, истиче се обавеза, да се приликом оглашавања кредитног посла од стране банке, у огласној поруци морају навести сви битни елементи намераваног правног посла. Тиме се на јасан начин постиже извештајан степен правне сигурности будући да ће се клијенту оставити довољно времена

---

<sup>57</sup> Закон о заштити корисника финансијских услуга, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 47 ст. 1.

<sup>58</sup> Исто, чл. 5 ст. 1.

да размисли и да се упусти у тумачење свих елемената правног посла који намерава да закључи. С тим у вези, одређено је да банка клијента посебно мора обавестити о: врсти кредита, ефективної каматној стопи, номиналној каматној стопи, валути и периоду на који ће гласити тј. на који ће бити закључен уговор о кредиту, критеријуме за индексирање кредита, укупан износ кредита као и све трошкове који падају на терет корисника кредита.<sup>59</sup> Уколико је клијент заинтересован за закључење уговора, његов правни положај се и у овој фази штити будући да банка има обавезу да клијенту истакне понуду за закључење уговора и све њене битне елементе и то на начин да се клијент може, на бази његових потреба, одлучити за ког даваоца финансијских услуга ће се определити и то сагледавајући све понуде које су му дате. Понуда се исписује на прописаном обрасцу, на папиру или другом трајном носачу података и садржи: врсту услуге; пословно име и адресу даваоца услуге; укупан износ кредита и услове коришћења; валуту у којој се уговара кредит; трајање уговора; висину и променљивост номиналне каматне стопе; ефективну каматну стопу; износ и број рата кредита; врсту и висину свих накнада и других трошкова који падају на терет корисника кредита; евентуалну обавезу закључивања уговора о споредним услугама које су у вези са уговором о кредиту; каматне стопе које се примењују у случају доцње; услове и поступак раскида уговора; упозорење у вези с последицама пропуштања плаћања; средства обезбеђења; право корисника на одустанак од уговора; право на превремену отплату кредита; информацију да корисник има право на обавештење о резултатима увида у базу података ради процене своје кредитне способности и да је то обавештење бесплатно; право корисника који намерава да с банком закључи уговор - да добије бесплатну копију нацрта тог уговора; период у коме банку обавезују подаци из понуде.<sup>60</sup> Такође, банка се обавезује да кориснику кредита, по закључењу уговора, достави и један примерак плана отплате кредита, чиме се, на још један начин, штити корисник кредита. Даље, заштита корисника кредита се чини прописивањем обавезне писмене форме, утврђивањем обавезних елемената уговора, постављањем правила којима се осигурава положај клијента током трајања уговорног односа.<sup>61</sup> Будући да је уговор формалан из тога произлази санкција ништавости уколико не буде закључен у таквој форми.<sup>62</sup> Формалност овог уговора је изузетно важна будући да ће она упозорити корисника да пажљиво размисли пре закључења уговора. Заштита корисника се врши и путем одређивања битних елемената уговора, о којима је већ било речи, али и кроз праћење његовог положаја током читавог трајања уговорног односа. С тим у вези, у току трајања уговорног односа банка

---

<sup>59</sup> Исто, чл.15 ст. 1.

<sup>60</sup> Исто, чл. 17 ст. 4.

<sup>61</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 240.

<sup>62</sup> Видети: *Закон о облигационим односима*, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/28... Сл. гласник РС бр. 18/2020, чл. 70 ст 1.

је дужна да корисника обавести о: намери да неки од обавезних елемената уговора измени, о намери да измени променљиву номиналну каматну стопу, о намери да измени првобитни план отплате кредита као и о намери да измени било који други елемент који није обавезан елемент који уговор мора да садржи.<sup>63</sup> Осим тога, постоје и још нека права која су успостављена у сврху заштите корисника кредита. Ту се најпре предвиђа право на одустанак од закљученог уговора који стоји на располагању кориснику кредита. Ово право је изузетно важно јер се оставља адекватан рок кориснику да промени своју првобитно донету одлуку уколико је исту донео непромишљено или не сагледавајући све елементе уговора. С тим у вези, законом је остављен рок да корисник ово право може искористити у року од 14 дана од дана закључења уговора. Једна позитивна ствар, којом се штити корисник, јесте да се он овим правом може користити а да банци уопште не наведе који су га разлози мотивисали да се овим правом и користи. Међутим, посебно правило је успостављено за случај да је кредит обезбеђен хипотеком или када је у питању кредит за финансирање куповине непокретности. У тим ситуацијама се кориснику такође омогућује да се користи правом на одустанак од уговора уз услов да он још увек није почео исти да користи али је само битно да о својој намери за одустанак он благовремено и писмено обавести банку.

Осим овога, интереси корисника кредита се штите и путем права на превремену отплату кредита. Поменуто право се односи на то да корисник кредита има могућност да читав износ кредита врати банци и пре истека званичног рока за отплату. У том случају корисник има право на умањење укупне цене кредита за износ камате и трошкова за преостали период трајања тог уговора.<sup>64</sup> Банка може да уговори накнаду за превремену отплату кредита ако је за период превремене отплате уговорена фиксна номинална каматна стопа, а код уговора о кредиту чији је предмет куповина непокретности ако је уговорена фиксна или променљива номинална каматна стопа с тим да се накнада може уговорити до висине претрпљене штете због превремене отплате, а највише до 1% износа превремено отплаћеног кредита, и то ако је период између превремене отплате и рока испуњења обавезе из уговора о кредиту дужи од једне године; ако је овај период краћи, ова накнада не може бити већа од 0,5% износа превремено отплаћеног кредита те да банка може тражити накнаду под условом да је износ превремене отплате у периоду од дванаест месеци већи од 1.000.000 динара.<sup>65</sup> Накнада ни у једном случају не може да буде већа од камате коју би корисник платио током периода између превремене

---

<sup>63</sup> Више видети код: Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 242-243. и *Закон о заштити корисника финансијских услуга*, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 28 и чл. 29.

<sup>64</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 244.

<sup>65</sup> Више видети: *Закон о заштити корисника финансијских услуга*, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 36, ст. 2, ст. 3 и ст. 4.

отплате и рока испуњења обавезе из уговора о кредиту.<sup>66</sup> Осим тога, заштита интереса корисника кредита се постиже и путем мораторијума тј. застоја у отплати кредита који одобрава банка. Правило је да банка обрачунава затезну камату за сва доспела а неизмирена потраживања која корисник не измири у уговореном року. Међутим, у случају да се мораторијум одобри за одређени временски период, у том року банка неће обрачунавати затезну камату за доспела а неизмирена потраживања. Да би се мораторијум могао одобрити, мора постојати одређена ситуација у којој се корисник мора наћи, да би му банка одобрила застој у отплати. У закону је предвиђено да су то тешка имовинска ситуација у којој се корисник налази али и друге битне околности на које он не може утицати. Овим поводом се мора упутити замерка на недовољну одређеност и прецизност које се то околности могу подвести под битне околности. Тиме се јасно банци ставља у надлежност да својим интерним актима предвиди и правно уреди поменуте ситуације.

Када је реч о уговору о дозвољеном прекорачењу рачуна, битно је истаћи да се кориснику "уручује један примерак прегледа обавезних елемената дозвољеног прекорачења рачуна, који садржи основне податке о прекорачењу рачуна."<sup>67</sup> Овим се на јасан начин корисник обавештава о битним елементима уговора који морају постојати да би уговор био пуноважан што значи да је ово један од најзначајнијих правних механизма којима се корисник штити од исхитрених одлука које би евентуално могао донети а да претходно није био упознат са свим елементима уговора. Осим тога, банка је дужна да корисника обавести и о стању његовог рачуна односно да га обавести о свим променама које су се догодиле на истом. Она је то, према закону, дужна да чини најмање једном месечно или на захтев корисника. Обавештење обавезно садржи следеће податке: број рачуна; период на који се односи извод; датум промене, опис промене, као и износ и врсту промене (одобрење или задужење рачуна); претходно и ново стање рачуна, као и датум слања извода; примењену номиналну каматну стопу као и све зарачунате накнаде и трошкове док, ако је у питању знатно недозвољено прекорачење рачуна, банка је дужна да корисника посебно обавести и о: износу прекорачења; каматној стопи која ће се применити на износ прекорачења као и о другим евентуалним накнадама, трошковима и уговорним казнама.<sup>68</sup>

Када је реч о уговору о депозиту, банка је дужна да кориснику уз један примерак закљученог уговора достави и један примерак плана отплате депозита који је предмет уговора. У случају аутоматског продужавања орочења депозита банка је дужна да, најкасније 15 дана пре истека рока орочења,

---

<sup>66</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 244.

<sup>67</sup> Исто, стр. 247, Видети и: *Закон о заштити корисника финансијских услуга*, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 20 ст. 3.

<sup>68</sup> Више видети у: *Закон о заштити корисника финансијских услуга*, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 31 ст. 4 и ст. 5.

корисника обавести о року на који се продужава уговор и о новој каматној стопи.<sup>69</sup> Битан начин на који се, исто, може заштитити положај корисника у овом случају је и путем информисања будућих корисника о осигурању депозита као и о начинима на које ће банка те депозите осигурати чиме се на, довољно добар и убедљив начин, будући корисници и придобијају тј. мотивишу да баш са том банком закључе уговор о депозиту.

Код уговора о издавању и коришћењу кредитне карице, као последњем у низу банкарских услуга, такође се предвиђају правни механизми за заштиту корисника с тим што се они највећим делом и поклапају са начинима заштите корисника који се примењују и у пређашње наведеним банкарским услугама.

### ***3.2. Правни механизми заштите корисника финансијских погодби***

Будући да је овде реч о специфичној врсти кредита који се одобрава за куповину роба односно коришћење услуга, трговац је у овим ситуацијама дужан да потрошаче информише о свим појединостима које су везане за то која погодба се нуди као и о начинима на које се она може остварити. С тим у вези, трговац мора нарочито да наведе податке о роби или услузи, готовинску цену, као и износ који се плаћа унапред на име учешћа или прве рате.<sup>70</sup> Такође, ради привлачења појединих купаца који практикују готовинско плаћање робе или услуга, трговац често наводи и погодности које такав начин куповине има као и начине на које купци те погодности могу и остварити.

### ***3.3. Правни механизми заштите корисника код уговора о лизингу***

Корисник односно прималац лизинга има право да од даваоца лизинга добије све информације о битним елементима уговора као и право да добије један примерак закљученог уговора. Дакле, сва права која има корисник банкарске услуге, а која су везана за оглашавање и обавештавање корисника, важе и за примаоца лизинга. Иста правила важе и у поступку измене одредаба првобитно закљученог уговора.

### ***3.4. Остваривање заштите права и интереса корисника***

Побројана права корисника финансијских услуга ништа не би значила уколико се корисницима не би гарантовало и остваривање истих. С тим у вези, потребно је напоменути да се права и интереси могу остваривати на више

---

<sup>69</sup> Мићовић, М., Мићовић, А., *нав. дело*, стр. 248.

<sup>70</sup> Више видети у: *Закон о заштити корисника финансијских услуга*, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 47 ст. 1.

начина и на више нивоа. Због значаја који ово питање поседује, у закону су таксативно и предвиђени начини путем којих ће корисници моћи остварити права и интересе из финансијских услуга. То су редом: право на приговор који се подноси даваоцу финансијских услуга, право на притужбу Народној банци Србије, вансудско решавање спорног односа, изрицање мера за отклањање неправилности као и право на судску заштиту корисника финансијских услуга.<sup>71</sup>

Право на приговор даваоцу финансијских услуга се подноси, у складу са законом, у писменој форми и то ако се давалац финансијских услуга не придржава одредби закона и уговора и ако у свом раду не примењује опште услове пословања и добре пословне обичаје. Приговор се може истаћи у року од 3 године од дана када је повређен интерес корисника финансијске услуге. Ако није задовољан одговором на приговор, у року од 6 месеци од дана добијања одговора од даваоца финансијске услуге, корисник може поднети у писменој форми притужбу Народној банци Србије. Народна банка Србије, ако пронађе да се давалац финансијских услуга, приликом вршења своје делатности, заиста оглушио о правила струке, ће даваоцу изрећи меру за отклањање уочене неправилности. Корисник, ипак, може одлучити да спор реши и вансудским путем односно путем посредовања и у датој ситуацији он не може поднети у исто време и притужбу Народној банци Србије. Другим речима, пристанком на вансудско решење спора, корисник се одриче права на подножење притужбе Народној банци Србије. Спор се, на крају, уколико ниједан од претходних начина не уроди плодом, може решити и судским путем.

#### **4. Закључна разматрања**

Из предметног рада се могло закључити да је пружање финансијских услуга делатност која је у константном развоју. Имајући у виду место које финансијске услуге заузимају у савременом добу, и значај који оне имају за кориснике, било је неопходно да се законом установе и предвиде не само права која корисници поседују већ и механизам и тј. начини путем којих ће они та своја права/интересе моћи остварити. Битно је истаћи да се мора ограничити супериорност коју поседују даваоци финансијских услуга јер ни не треба заборавити да су они, објективно јача уговорна страна, у уговорном односу, у односу на кориснике. Корисници су, највећим делом, лаици, неупућени у пружање финансијских услуга, тако да су даваоци, најчешће, у прилици, да корисницима унапред понуде уговоре са уговорним клаузулама које су њима у интересу. Управо из свих ових разлога а и због потребе за већом правном

---

<sup>71</sup> Исто, чл. 42, 43, 44, 45 и 46.

заштитом корисника финансијских услуга је неопходно да се, убудуће, значајнија пажња посвети овом питању.

*Andrija Popović, Associate in Higher Education  
Faculty of Law, University of Kragujevac*

## **TYPES OF FINANCIAL SERVICES AND PROTECTION OF USERS OF FINANCIAL SERVICES**

### ***Summary***

*Bearing in mind that the 21st century is the century of services and service law, it's not surprising to conclude that services are the main factor in the economic development of a certain society as a whole. It should be emphasized, on this occasion, that the service economy is more and more prevalent in real social relations and that it occupies an increasingly important place in the lives of all of us. The subject of the mentioned paper will be a review of some of the most important types of financial services provided to users of financial services, but, in addition, a special review will also be made of the mechanisms of legal protection of users of financial services.*

**Key words:** *user, financial services, consumer credit, deposit, consumer's right to information.*

### **Литература**

- Васиљевић, М., *Трговинско право*, Београд, 2012.  
Вујисић, Д., *Заштита потрошача у праву ЕУ и праву Србије*, Право и привреда, бр. 7-9/11.  
Витез, М., *Уговор о кредиту*, Правни живот, бр. 11/11.  
*Директива ЕУ 2002/65 о продаји финансијских услуга на даљину*  
*Директива ЕУ 2008/48 о потрошачком кредиту*  
*Директива ЕУ 2009/14 о осигурању штедних улога*  
*Директива ЕУ 2009/138 о оснивању и обављању делатности осигурања и реосигурања*  
*Директива ЕУ 2014/49 о системима осигурања депозита*  
*Директива ЕУ 2014/65 о тржишту финансијских инструмената*  
*Директива ЕУ 2015/2366 о платним услугама на унутрашњем тржишту*

- Дукић Мијатовић, М., Гонгета, С., *Економски и правни аспекти уговора о лизингу*, Зборник радова: Право и услуге, Крагујевац, 2012.
- Закон о облигационим односима*, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/28... Сл. гласник РС бр. 18/2020.
- Закон о финансијском лизингу*, Сл. гласник РС, бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011 и 99/2011-др. закони
- Закон о заштити корисника финансијских услуга*, Сл. гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014.
- Закон о осигурању депозита*, Сл. гласник РС, бр. 14/2015, 51/2017 и 73/2019
- Закон о заштити корисника финансијских услуга код уговарања на даљину*, Сл. гласник РС, бр. 44/2018.
- Закон о заштити потрошача*, Сл. гласник РС, бр. 88/2021
- Закон о тржишту капитала*, Сл. гласник РС, бр. 129/2021.
- Јовановић Zatilla, М., *Право потрошача*, Ниш, 2013.
- Јовановић, Н., Радовић, В., Радовић, М., *Трговинско право*, Београд, 2021.
- Мешкић, З., *Хармонизација Европског потрошачког права – Зелена књига 2007. године*“, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, бр. 3/2009.
- Мићовић, М., *Привредно право*, Крагујевац, 2014.
- Мићовић, М., Мићовић, А., *Потрошачко право*, Крагујевац, 2022.
- Правно схватање које је утврђено на седници одељења за привредне спорове Вишег привредног суда од 6.10.1999. године*, судска пракса, број 9/06.
- Симоновић, Д., *Уговор о лизингу*, Правна пракса, бр. 5/14.
- Томљеновић, В., *Процесноправни аспект заштите потрошачких односа са међународним обележјем*, Зборник радова: Заштита потрошача и улагатеља у европском и хрватском праву, Ријека, 2005.
- Филиповић, Х., *Потрошачки кредит у систему кредитирања*, Преглед, бр. 4/60.
- Цицмил, Н., *Уговор о оквирном- overdraft кредиту као финансијска услуга банке*, Правни живот, бр. 11/12.